

'Witte vlucht' uit voetbal Randstad

Door Julia Dotulong en Ineke Westbroek

Autochtone Nederlanders in de grote steden keren het amateurvoetbal massaal de rug toe. Onderzoeker Sjoerd Rijpma van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek in Rotterdam spreekt van "een witte vlucht" uit het amateurvoetbal.

Van de autochtone Amsterdammers die een sport beoefenen is volgens recente cijfers (2003) nog maar 8 procent lid van een voetbalclub. Favoriet zijn fietssporten, skeeleren/skaten, tennis en zwemmen. Onder autochtone Hagenaars is fitness/conditietraining de populairste sportieve activiteit, gevolgd door zwemmen en voetbal op de derde plaats.

Onder allochtonen is dit juist andersom. In Amsterdam voetbalt 45 procent van de Turkse jongens en mannen in clubverband. Bij sportende Marokkaanse mannen is dit percentage 42, bij Surinamers 12. In Den Haag is voetbal de meest beoefende sport onder allochtonen van de tweede generatie.

Autochtone voetballers wijten de leegloop deels aan de nieuwkomers, blijkt uit een rondgang langs amateurclubs in de Randstad. "Turkse elftallen spelen vaak zo onsportief", zegt seniorspeler Leen Hennink van VOC in Rotterdam. "Als die jongens aan de verliezende hand zijn, komt er rottigheid van. Ze roepen de grofste dingen."

Wedstrijdsecretaris Ergin Ayan van GLZ (Geestdrift Leert Zegevieren) bevestigt de hardere speelstijl van Turkse voetballers. "Ze willen boven alles winnen. Dat begint al bij de jongste spelers." Andere verwijten vindt hij onterecht. Scheidsrechters en publiek maken zich volgens hem en andere allochtone spelers vaak schuldig aan discriminatie.

Autochtone leden missen het 'clubgevoel' van vroeger. Ton Keizer van de Haagse club BMT (Biedt Moedig Tegenstand): "Als we klaverjassen, zitten wij als Nederlanders apart en spelen een tafel verder onze Turkse leden een ander spel. Verdraaid gezellig, daar niet van, maar we gaan niet bij elkaar zitten."

Hadi futbol oynayalim! (Laten we gaan voetballen)

Autochtone Nederlanders in de grote steden keren het amateurvoetbal massaal de rug toe. De oude clubcultuur is verdwenen, een nieuwe nog bezig te ontstaan. 'Je hebt altijd gelazer met die gasten.'

Biedt Moedig Tegenstand, opgericht in 1911, is een Haagse voetbalvereniging met meer dan driehonderd leden. Het aantal autochtone leden bedraagt twintig. De overige leden zijn van Turkse afkomst, evenals het voltallige bestuur. In de kantine heeft de döner kebab een vaste plaats in het assortiment, naast de kroket en het bakje friet. Sinds kort is het clubembleem verrijkt met de Turkse vlag, naast de Nederlandse vlag en de ooievaar, het wapen van Den Haag. Het zal niet lang meer duren, zegt oud-voorzitter Ton Keizer, of de Turkse vlag wappert op het veld.

Ton Keizer (71) meldde zich als veertienjarig jochie aan bij BMT en bemoeit zich nog dagelijks met de club. Pater familias, noemt hij zichzelf. Hij adviseert het bestuur over financiële zaken zoals het innen van de contributie, het aantrekken van commissie- en bestuursleden en het jeugdbeleid.

Zijn vrouw An (70) verzorgt sinds vijf jaar de ledenadministratie. Lang geleden werkte zij als vrijwilliger een aantal jaren achter de bar, zoals veel vrouwen van wie de man, zoon of broer bij de club speelde. Nederlandse moeders die als vrijwilliger achter de bar staan, behoren al jaren tot het verleden.

Vijftien jaar geleden gaf het eerste Turkse lid zich op. Een Nederlandse speler nam zijn Turkse collega een keer mee, die op zijn beurt weer andere Turken meebracht. Tegelijk liep het aantal autochtone leden terug. An wijt dat aan de 'caravanisering'. In de jaren '70 en '80 kregen steeds meer Nederlanders een caravan waar zij ieder weekend heen gingen. „En de kinderen moesten natuurlijk mee." „Terwijl Turkse kinderen uit de wijk de weekenden nooit weggingen", zegt haar man. „Hooguit een paar weken in de zomer, maar dan ligt het voetbal ook stil."

De kleinzoon van de Keizers speelt bij de Haagse voetbalvereniging Quick. „Ik wilde niet dat hij lid werd van BMT", zegt Ton Keizer. „Op het veld spreken de kinderen onderling Turks. Dan zou hij zijn eigen clubgenoten niet kunnen verstaan. Dat kun je een kind niet aandoen."

Turks temperament

Sport verbreedert, is de heersende gedachte. Maar in het amateurvoetbal van de Randstad scheiden zich de wegen. Van de autochtone Amsterdammers die een sport beoefenen is, volgens de meest recente cijfers uit 2003, nog maar 8 procent lid van een voetbalclub. Vaker kiezen zij voor fietssporten, skeeleren/skaten, tennis en zwemmen. Bij autochtone Hagenezen is fitness/conditie de meest beoefende sport, gevolgd door zwemsport en als derde veldvoetbal. Onderzoeker Sjoerd Rijpma van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek in Rotterdam spreekt van „een witte vlucht" uit het amateurvoetbal.

Allochtonen nemen de plaats van de autochtonen in. Het ledental van de KNVB is al jaren stabiel.

Ledenverlies bij de jeugd van 14-16 jaar wordt gecompenseerd door de aanwas van jonge kinderen, meest allochtoon. In Den Haag is veldvoetbal de meest beoefende sport onder allochtonen van de tweede generatie. In Amsterdam voetbalt 45 procent van de Turkse jongens en mannen in clubverband. Bij sportende Marokkaanse mannen bedraagt dit percentage 42 en bij Surinamers 12.

Vier seniorspelers van het Rotterdamse VOC zou het niets verbazen als de allochtonen de autochtonen van de velden verjagen. „Je durft niet meer te winnen", vat Leen Hennink de problematiek samen. De mannen, tussen de veertig en de vijftig, zitten in de bestuurskamer met een pijpje pils rond de tafel. Ze zijn gemiddeld dertig jaar lid van de club in Hillegersberg-Schiebroek, volgens hen een gezellige vereniging met een rijke, Rotterdamse traditie.

„Turkse elftallen", zegt Hennink, „spelen vaak zo onsportief. Als die jongens aan de verliezende hand zijn, komt er rottigheid van. Ze roepen de vreselijkste en grofste dingen." Zo zouden er regelmatig seksuele toespelingen op vrouwelijke familieleden worden gemaakt.

Peter Steenbergen: „Dat valt ook wel weer mee, maar ze hebben wel meer temperament dan wij, dat heb ik wel meegemaakt."

Ben van den Bos: „Nee, er is wel degelijk verschil, je hebt altijd gelazer met die gasten."

Rik van Gulik concluderend: „Ze hebben een grotere wil om te winnen."

Van den Bos denkt dat dit misschien komt doordat zij in hun dagelijkse leven niet zo verwend zijn.

Hoe je dat oplost? „Door niet meer tegen ze te spelen", bromt Hennink.

Van Gulik herinnert zich lachend de wedstrijd met een Turks elftal als tegenstander en een Marokkaanse scheidsrechter: „Er werd door het Turkse team gescholden op de scheidsrechter, zodat wij een makkie hadden. De ene Turk na de andere werd uit het veld gestuurd."

Mietjessport

Volgens Han Entzinger, hoogleraar immigratiestudies aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, is de komst van allochtonen niet de enige verklaring voor de 'witte vlucht' uit het amateurvoetbal. „Het feit dat voetbal in de grote steden een overwegend zwarte sport is geworden hoeft niet per se de oorzaak te zijn van een geleidelijke daling van het voetbal op de statusladder. Het kan daarvan ook het gevolg zijn. In de lagere sociale klassen in de steden zijn niet meer zo veel witten."

De hogere sociale klassen kiezen, aldus Entzinger, meer dan voorheen voor andere sporten, maar hadden dat wellicht ook gedaan als de etnische factor geen rol zou spelen.

De groeiende populariteit van het hockey bijvoorbeeld, is volgens beleidsmedewerker Mark van Berkum van de KNVB ook te danken aan de toegenomen media-aandacht. „De sport komt iedere zondagavond aan bod. Hockeysuccessen zoals laatst bij de Olympische Spelen worden breed uitgemeten. En met een jongen als Teun de Nooyer is het sterrendom het hockey binnengetroten. Hij vervult een voorbeeldrol voor veel jongeren, net zoals onze voetballers."

De drie zoons van Eline Rusius, bestuurslid bij Hockeyclub Klein Zwitserland, zijn allemaal geswitcht van voetbal naar hockey. Die sport sprak hen meer aan, zegt Rusius. Zelf vond zij dat sommige ouders bij voetbalwedstrijden van haar zoons hun kinderen wel heel grimmig en fanatiek aanmoedigden langs de lijn. „Bij hockey gebeurt dat aanzienlijk minder."

Wiskundedocent Rowin Hofker (36) stapte vijf jaar geleden over van voetbal op hockey. Hoewel de stap niet eenvoudig was („hockey blijft in de ogen van voetballers een mietjes- en kaksport") kon hij zich niet langer verenigen met het asociale gedrag op de velden. Dat is volgens hem overigens niet iets van de laatste tijd. „Twintig jaar geleden maakte ik al mee dat ouders met elkaar op de vuist wilden gaan." Hofker speelt nu met zeven ex-voetballers in het eerste van HDS, de snelst groeiende hockeyclub van Zuid-Holland (dit jaar met 26,8 procent). De groei betreft vooral de jongste jeugd. Over de verhouding allochtoon-autochtoon kan Hofker geen exacte cijfers geven. „Maar," zegt hij, „een afspiegeling van de Haagse jeugd is het zeker niet."

Bakkie in de kantine

Woensdagmiddag. Het Turkse jeugdelftal van BMT traint op het nemen van strafschoppen. De moeders zitten bij elkaar in de kantine. Er wordt driftig gebreed en in het Turks gekeuveld. De Bulgaarse barman, fulltime in dienst van BMT, heeft aan deze vrouwen geen klandizie. Ze nemen hun eigen thermoskannen koffie en zoetigheden mee.

Een dag eerder is het oude vaste groepje autochtone vrijwilligers, bestaande uit negen mannen en een vrouw, bij elkaar gekomen. Samen doen zij wekelijks voorkomende klussen en maken ze het clubgebouw schoon. Tussen de bedrijven door doen ze een bakkie in de kantine met iets lekkers, betaald uit de gezamenlijke pot.

Vrijwilliger Ton Keizer heeft de Turkse moeders meermalen ter sprake gebracht bij de voorzitter. Als het gewoonte wordt dat leden wel gebruik maken van de kantine, maar er niets gebruiken, beïnvloedt dit de overlevingskans van de kantine en daarmee die van de club. En BMT staat al flink in de rode cijfers vanwege achterstallige contributies. Van Keizer mogen ouders veel strenger op hun verplichtingen worden gewezen, maar de Turkse penningmeester is hier geen voorstander van. En zolang de sponsors over de brug blijven komen, blijkt het ook geen echt urgent probleem.

Het clubgevoel, zeggen de autochtone voetballers, dat is langzaam maar zeker verdwenen.

Amateurvoetbal was een familieaangelegenheid. Was de vader lid, dan werd de zoon dat ook. Moeder en dochter gingen vaak mee voor de gezelligheid of stonden achter de bar. Op de club ontmoette men zijn buurtgenoten, kennissen. Het was een hecht sociaal netwerk, waarbij vaak ook buiten de sport een beroep op elkaar werd gedaan.

„Vroeger", vertelt Ton Keizer, „organiseerde BMT feestavonden, bingo-avonden, klaverjas- en bridgecompetities en kinderkampen. Maar ook dansavonden voor echtparen. Dat gaat nu niet meer. Je kunt moeilijk met Turkse mannen dansen. Want de vrouwen van de nog overgebleven Nederlanders komen niet meer."

Klaverjassen doen ze nog steeds, zegt hij. „Maar dan zitten wij als Nederlanders apart en spelen een tafel verder onze Turkse leden een ander spel. Verdraaid gezellig, daar niet van, maar we gaan niet bij elkaar zitten. Ik heb het een paar keer geprobeerd, maar zo gauw in het Turkse gezelschap twee overgaan op het Turks schakelt iedereen over. En dan besta ik niet meer."

Keizer schreef daarover naar eigen zeggen een 'pittig artikel' in het cluborgaan met de teneur van 'integreren doe je met zijn tweeën'. Aan de andere kant, zegt hij, zoeken wij oudere Hollanders het ook niet meer op en dan ontstaan vanzelf twee kampen. „Het wordt nooit één familie."

Douchen en wegwezen

Er zijn ook allochtone voetballers die dat betreuren. In de kantine van de Rotterdamse voetbalvereniging Geestdrift Leert Zegevieren (GLZ) wijst wedstrijdsecretaris Ergin Ayan (38) naar een elftalfoto aan de muur, waarop hij de enige allochtoon is. Hij herinnert zich met weemoed de kampen die GLZ organiseerde in de tijd dat de club nog gemengd was. Hoewel hij „geen druppel alcohol drinkt" ging hij altijd graag mee, om de Hollandse gezelligheid.

Ayan bevestigt dat Turkse voetballers een hardere speelstijl hebben. „Ze willen boven alles winnen. Dat begint al bij de jongste spelers. Nederlanders vinden het spelelement belangrijker. Een Nederlander zoekt eerst het gesprek op en daarna de confrontatie. Bij een Turk is dat andersom. Dat zie je ook op het voetbalveld."

Hij maakte mee dat de laatst overgebleven niet-Turken GLZ verlieten. „Turken praten onder elkaar Turks, ook al hebben ze aan de universiteit gestudeerd. Dat vonden die jongens niet fijn. Na de wedstrijd, als je met z'n allen nog wat napraatte met een biertje, want dat hoort bij het Nederlandse voetbal, ging het praten over de wedstrijd tactiek nog wel in het Nederlands, maar daarna nam het Turks het over. Wat ik niet gepast vond, maar het ging gewoon vanzelf.”

Tien jaar geleden deden bovendien de gebedskralen hun intrede. „Men wilde in het clubhuis ook kunnen bidden.” Niet-Turkse voetballers reageerden daar niet openlijk op, maar hun gezichten spraken boekdelen als ze de kantine binnenkwamen, zegt Ayan. „Voor een groot aantal Nederlanders was dat waarschijnlijk de druppel.”

De allochtone spelers in het amateurvoetbal zijn vaak afkomstig van andere clubs, waar ze zich op hun beurt niet thuis voelden, zegt Ram Ramsahai, socioloog en docent aan de Haagse Hogeschool. Hij werkt aan een proefschrift over allochtone sporters en hun clubs in de Nederlandse samenleving. Uit zijn onderzoek blijkt dat iets meer dan de helft van de allochtone leden van amateurvoetbalclubs na afloop meteen naar huis gaat. Douchen, tas inpakken en wegwezen. „Die voelen geen binding met de club”, weet Ramsahai. „Zij missen herkenning, vrienden, aandacht voor de eigen cultuur.” 'Zakelijke sporters' noemt Ramsahai hen. Nederlanders bij clubs met een overwegend allochtone samenstelling zijn ook geneigd na het sporten meteen de biezen te pakken.

Sporters die op zoek gaan naar een eigen vertrouwde plek, door Ramsahai 'affectieve sporters' genoemd, trekken naar clubs die dit wél kunnen bieden. Nederlandse voetbalamateurs melden zich daarvoor aan bij overwegend witte clubs in kleinere plaatsen. Turkse amateur-voetballers vertrekken naar clubs waar meerdere Turken spelen, of ze richten zelf een Turkse club op.

Vogelvrij

Terwijl autochtonen klagen over de verruwing van de sport, beginnen allochtone amateur-voetballers bijna allemaal over het discriminerende gedrag van scheidsrechters en publiek. Ergin Ayan noemt als groot nadeel van een Turkse club de bij voorbaat 'negatieve' houding van de scheidsrechters. In plaats van een gesprek aan te gaan, trekken ze volgens hem vaak direct een gele kaart. „Eerst had ik een Indonesische jongen in het eerste elftal als aanvoerder. Expres, want met zo'n jongen praat een scheidsrechter wel. Nu is het een Turkse jongen. Maar met ons durven ze niet te praten. Ze denken direct dat we hun wat aandoen.” Tijdens een uitwedstrijd van BMT tegen voetbalvereniging Smitshoek brak onlangs een hevige vechtpartij uit. De scheidsrechter beschuldigde het BMT-publiek ervan met stoelen te hebben gesmeten, en ballen te hebben weggetrapt, en besloot de wedstrijd voortijdig te beëindigen. De tuchtcommissie van de KNVB bracht BMT een punt in mindering en sloot beide ploegen uit van de nacompetitie. Bovendien wordt het zaterdagelftal van BMT van de tweede naar de derde klasse gedegradeerd. Tot grote woede van BMT-voorzitter Musa Baba (45), die ontkent dat de oorzaak van de vechtpartij bij zijn club lag. Als protest heeft het bestuur besloten de hele zaterdagafdeling op te heffen.

„De KNVB luistert niet naar ons”, zegt Musa Baba. Hij heeft, zegt hij, herhaaldelijk gevraagd of waarnemers de wedstrijden konden bijwonen. Dat zijn vrijwilligers, met ervaring in het amateurvoetbal, die de KNVB objectief verslag uitbrengen. Volgens hem heeft de KNVB niets met zijn verzoeken gedaan. „Terwijl wij de problemen juist samen moeten oplossen. Ik wil dat mijn spelers zich veilig voelen en voorkomen dat ze 'vogelvrij' zijn in contreien van clubs als NSVV, Stellendam en Smitshoek. Als je hoort waar wij, sinds de moord op Theo van Gogh, allemaal niet voor uitgemaakt worden.”

Volgens Musa Baba is de KNVB óók een elitaire witte club, waarin allochtonen ten onrechte niet zijn vertegenwoordigd op bestuurlijk niveau. „Stel”, zegt hij, „dat alle allochtone voetbalverenigingen het voorbeeld van BMT volgen, uit de competitie stappen en een eigen competitie beginnen. Dan verliest de KNVB in een klap wel 200.000 leden. Maar misschien is dat wel de bedoeling”, zegt hij bitter, „Dan zijn zowel de KNVB als de witte clubs van ons af. Ik zie het voetbal als hobby, maar zo langzamerhand wordt het een nachtmerrie.”

Mark van Berkum van de KNVB begrijpt deze frustraties, zegt hij, maar vindt niet dat de Haagse club onevenredig zwaar is gestraft. „Het bestuur van het KNVB-district waaronder BMT valt, heeft met ingang van 1 januari 2005 een verscherpt beleid afgekondigd ten aanzien van collectief wangedrag, massale vechtpartijen of fysiek geweld tegen scheidsrechters. Alle clubs zijn daarvoor vooraf geïnformeerd. Als de

tuchtcommissie een elftal schuldig acht aan een van deze vergrijpen, wordt dit elftal door het bestuur uit de competitie genomen. Het reglementaire gevolg hiervan is degradatie." Volgens hem hebben vanaf 1 januari al achteventig elftallen dit lot ondergaan.

Van Berkum wil de klachten van allochtone clubs niet onderschatten, „want je moet op zijn minst nagaan of er een kern van waarheid in schuilt". Maar naast discriminatie spelen volgens hem ook achterdocht en vooroordelen een rol. „Elke Nederlandse voetballer zal zijn rode kaart wijten aan die ene Turk. En andersom hetzelfde."

Blauw hart

In het begin maakte de KNVB zich niet druk om de verkleuring van het amateurvoetbal, zegt Van Berkum, zolang de competitie vlekkeloos verliep en het Nederlands elftal goed presteerde. „Dat de aard van een voetbalclub verandert, kun je als KNVB niet tegenhouden. Wij kunnen niet die aloude Hollandse voetbalvereniging terugoveren. Dat willen we ook niet." Het is volgens Van Berkum het wezen van een vereniging dat mensen lid worden op basis van gemeenschappelijkheid. „Dat is van alle tijden. Neem Spakenburg en IJsselmeervogels, waarbij de vraag altijd luidde: heb je een blauw of rood hart? Geloof is nu vervangen door etniciteit, maar ook dat zal in de loop der jaren ten goede keren."

Dat zie je, zegt Van Berkum, aan de Turkse Amsterdamse amateurclub Turkiyemspor. Vijftien jaar geleden was het daar regelmatig herrie en oorlog. Scheidsrechters wilden niet meer fluiten, de kantine ging dicht. Pas toen ook binnen de club mensen van hun slechte imago afwilden, werd er overleg gevoerd met de KNVB en de gemeente Amsterdam. Van Berkum: „Vanaf dat moment veranderden ze zowel beleidsmatig als op het veld hun gedrag. Nu is het een gerespecteerde club met een Nederlandse trainer en een aantal autochtone spelers. Ze zijn zelfs de laatste jaren kampioen hoofdklasse zondag geworden."

De KNVB is voorstander van gemengde voetbalclubs. Sinds 1996 heeft de bond clubondersteuners in dienst, die onder meer een helpende hand kunnen bieden bij de overgang van een witte naar een gemengde club. Zij kunnen meedenken over hoe (allochtone) ouders meer en beter te laten participeren, over het verschil in spelopvatting, over de inning van contributie. „Allochtone leden denken vaak dat de overheid de kosten van een vereniging betaalt."

Koe Dolly

Hoe gaat het eraan toe bij een gemengde club? Bij Eendracht Doet Samenspelen (EDS) in Rotterdam-West is het aantal allochtone leden ver in de meerderheid. „Maar", zegt jeugdvoorzitter Ed Ficken, „er zijn geen Nederlanders vertrokken omdat ze zich niet meer herkenden in de club." Turken, Marokkanen, Kaapverdianen, Surinamers en Nederlanders doen allemaal mee aan de toernooien, bingo's en feestavonden. „Laatst nog, toen zijn we met vijftig man naar een toernooi in Parijs geweest." Langs de lijn kletsen Turkse, Surinaamse, Nederlandse en Kaapverdiaanse ouders met elkaar, terwijl zij de training van hun zonen volgen. De voertaal is Nederlands. Alleen een groepje Marokkaanse moeders houdt zich afzijdig. Zij spreken de taal niet.

Na de training voegen de broertjes Junior en Lassane Faye uit de E-pupillen zich bij hun moeder in de kantine. „Aardige jongens", noemt Lassane zijn teamgenoten. Of hij vrienden heeft gemaakt op de club? „Ik kende ze al, ze wonen bij mij in de buurt."

De twee zoons van Jacqueline van der Meer, coach bij EDS, speelden voorheen bij RVV Delfshaven, waar de voertaal Turks werd. In zijn E-elftal bij EDS is Lorenzo (9) weer de enige Nederlander, maar daar zit hij niet mee. Hij kent veel kinderen uit de buurt en uit zijn klas, waar hij, als leerling van een zwarte school in de wijk Bospolder-Tussendijken, met twee andere Nederlandse klasgenoten een minderheid vormt. „Ik vind het normaal, ik ben niet anders gewend", zegt hij, „ik maak gewoon vrienden, op voetbal en op straat." En dan zijn er nog de clubs van de gestampte pot, van ouwe jongens krentenbrood, waar de autochtonen niet zijn vertrokken en hun best doen het de allochtonen naar de zin te maken. Zoals het Rotterdamse SC Kralingen. Een aantal bestuursleden zet zich al veertig jaar in voor de club. Sinds mei vorig jaar groeide de club met ruim honderd leden, de helft hiervan allochtoon.

Bij de SC Kralingen worden Sinterklaas, kerst en nieuwjaar met overgave gevierd, evenals de jaarlijkse hapjesdag, waarbij iedereen zelfgemaakte snacks meebrengt. Op woensdag, na de training van de junioren

is er een gezamenlijke maaltijd, bereid door ouders van pupillen die om de beurt koken: patat, kippenpoten, soms ook baklava. „Een groot gezin", noemt vader Miloud Abid de club van zijn zoon Mohammed. „Nieuwelingen worden meteen opgenomen", zegt Monique van der Hoven, moeder van Zusha uit F1, en actief vrijwilliger. „De club geeft je een gevoel van 'kom erbij'." Binnenkort viert de club het 85-jarig jubileum. Bij die gelegenheid zal koe Dolly haar vlaai deponeren op een in vlakken verdeeld veld. Voor wie het getroffen vlak raadt, zijn er leuke prijzen.